

Онищенко Ю.І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи

Одеський національний економічний університет

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Досліджено етапи еволюції банківської діяльності; обґрунтовано виділення п'ятого етапу, який розпочався з 2008 р. та характеризується розробленням та впровадження систем з банківського нагляду та впровадженням цифрових технологій в банківську діяльність. Визначено напрями розвитку фінансових технологій та охарактеризовано основні з них. Зроблено висновки щодо напрямів розвитку банківської діяльності в умовах розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, цифрові технології, фінансові технології, фінансова екосистема

Постановка проблеми. Основним трендом розвитку світової економіки на сучасному етапі є її цифровізація. Впровадження цифрової економіки в країнах світу має супроводжуватися, з одного боку, законодавчим врегулюванням цифрових технологій, що зробить їх стандартизованими та безпечними, з іншого, пошуком нових моделей управління та бізнес моделей з використанням цифрових технологій зберігання, обробки та передачі інформації, що призведе до соціально-економічних, інституціональних та виробничих перетворень як в межах окремих країн, так і світової економічної системи.

Особлива увага для успішного впровадження цифрової економіки в країні має приділятися цифровому розвитку фінансового сектора економіки та банківської системи, як його складової. Цифрова трансформація діяльності банків, які забезпечують функціонування економіки, є обов'язковою умовою формування цифрової економіки в країні, так як без ефективної та надійної діяльності банківської системи неможливе економічне зростання.

Процес ринкових перетворень в Україні об'єктивно стимулювався саме стрімким розвитком банківських установ, що є центральною ланкою ринкової системи організації економічних відносин. Підкреслимо, що банки є невід'ємним елементом сучасної світової цивілізації і потужною продуктивною силою, які акумулюють величезні обсяги грошових ресурсів та перерозподіляють їх в економіці з метою забезпечення неперервності відтворювального процесу і, як наслідок, збільшення матеріальних та нематеріальних благ суспільства. Отже, враховуючи пріоритетні напрями становлення та розвитку світової економіки, дослідження трансформації банківської діяльності в цифровій економіці є важливим та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням становлення цифрової економіки в країні займаються такі вітчизняні науковці, як: В. Апалькова, С. Веретюк, М. Войнареко, Л. Кіт, С. Коляденко, Н. Краус, В. Пілінський, Л. Скоробогата. Серед вітчизняних науковців, які займаються вивченням проблеми цифрової трансформації діяльності банків, можна виділити Т. Васильєва, А. Долгушина, С. Кириленко, В. Корнівську, Л. Кузнєцову, С. Леонова, Н. Полторадневу, П. Рубанова, О. Степаненка. Зазначимо, що більшість досліджень присвячена впровадженню новітніх фінансових технологій в діяльність банків. Так, Л. Кузнєцова виділяє п'ять основних етапів цифрової трансформації у банківському секторі: від поступової появи Digital-каналів до створення «Цифрової ДНК» – нової системи для ухвалення стратегічних рішень впродовж усього життєвого циклу банку. [1, с. 45] Однак більшість вітчизняних науковців розглядають вплив

новітніх цифрових технологій на діяльність банку як засіб вдосконалення маркетингових заходів банку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На нашу думку, в сучасних дослідженнях цифрового банкінгу недостатньо уваги приділено впливу новітніх цифрових технологій на банківську діяльність. У 1994 році Білл Гейтс заявив: «Banking is necessary – banks are not (банківська діяльність необхідна, а банки – ні)». З одного боку, дане твердження сьогодні звучить більш, ніж актуально, однак, з іншого, воно перекреслює еволюцію банківської діяльності та її концентрацію в банківських установах, що потребує більш глибокого дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення напрямів розвитку банківської діяльності в умовах розвитку цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Від надійного та ефективного здійснення банківської діяльності залежить ефективність розвитку всіх галузей господарства країни та, як наслідок, розвиток національної економіки. Банки, що здійснюють банківську діяльність, є важливою складовою фінансової системи держави, яка повинна безперервно та ефективно функціонувати з метою ефективного розподілення ресурсів для найбільш ефективного їх використання в окремих галузях економіки. При цьому банки відіграють важливу роль в цьому процесі, активно впливаючи на соціально-економічні процеси держави в цілому. Вони є центром економічного механізму та взаємодіють з усіма галузями економіки та населенням.

Враховуючи тенденції розвитку світової економіки, а саме формування цифрової економіки як в межах окремих країн, так і в світовому масштабі, на нашу думку, потребує уточнення поняття банківської діяльності та її основних складових. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [2].

Дослідження економічної літератури показало, що банківська діяльність розглядається через банківські операції та послуги, що надаються банками при наявності банківської ліцензії, що повністю відповідає законодавчому визначенню даної категорії. [3; 4] При цьому варто підкреслити, що наявність банківської ліцензії є необхідною умовою, так як через високу ризикованість банківської діяльності, а також через те, що банки є обов'язковим суб'єктом грошового обігу, їх діяльність має постійно перебувати під наглядом та регулюватися з боку держави, що сприятиме підтриманню стабільності всієї грошово-кредитної системи та довіри до неї з боку населення, що підтверджується і еволюцією банківської діяльності в світі. (див. табл. 1)

Таблиця 1

Основні етапи розвитку банківської діяльності

Етап и	Назва періоду	Характеристика періоду	Види банків (прототип)	Види банківських продуктів
I (IV ст. до н.е. – XII ст.)	Зародження банківництва	Надання банківських послуг здійснювалися у Стародавній Греції та Вавилоні жрецькими, храмами і трапезитами, а у Стародавньому Римі – менсаріями	Храми Трапезити Менсарії	Прийняття грошей та їх зберігання Обмін грошей Грошові перекази Лихварські позики
II (XII ст. – кінець XVII ст.)	Виникнення державних банків	На початку даного періоду найкрупнішими банкірами є тампліери. В середні віки з'являється один з перших громадський жиробанків «Монтеньєва» у Венеції. Банки створюються для проведення розрахунків та надійного зберігання коштів	Орден тамплієрів Жиробанки (громадські банки)	Прийняття грошей та їх зберігання Обмін грошей Грошові перекази через безготівкові розрахунки Лихварські позики
III (кінець XVII ст. – XVIII ст.)	Виникнення спеціалізованих банків	Створення Англійського банку в 1694 р., який мав право торгувати золотом, дисконтувати векселі, видавати позики під заставу, примати внески. Виникнення спеціалізованих банків. Поширення депозитних операцій. Поява емісійних банків	Спеціалізовані банки (депозитні, емісійні, для морської торгівлі, тощо)	Депозитні операції Чековий обіг Емісія банкнот Безготівкові розрахунки Позики під заставу майна
IV (XIX ст. – XX ст.)	Виникнення центрального банків, універсальна банківська діяльність	Поширення депозитних банків Створення центрального банку, які монополізували функцію емісії банкнот. Починають формуватися повноцінні банківські системи. Розширення операцій банків з цінними паперами, що викликає законодавче обмеження їх участі на ринку цінних паперів	Центральний банк Спеціалізовані банки Універсальні банки	Депозитні операції Розрахунково-касове обслуговування Кредитні операції Лізингові операції Факторингові операції Інвестиційні операції
V (2008 р. – до теперішнього часу)	Пошук моделі ефективного банківського нагляду	Розроблення та впровадження систем з банківського нагляду: посилення вимог до капіталу банків, запровадження нових стандартів управління ризиками та суворі вимоги до виконання процедур KYC (Know Your Customer), AML (Anti Money Laundering). Впровадження цифрових технологій в банківську діяльність	Центральний банк Універсальні банки Віртуальні банки	Депозитні операції Розрахунково-касове обслуговування Кредитні операції Лізингові операції Факторингові операції Інвестиційні операції Фінансові технології

З таблиці видно, що основою успішного впровадження банківської діяльності на кожному з етапів була довіра до того інституту, який виконував роль банку. Так, на першому етапі храми були основними прототипами банків, з одного боку, через їх недоторканість, а, з іншого, через довіру людей до жреців.

На другому етапі, ця роль дісталася Ордену тамплієрів – одній з найвпливовіших на той час релігійно-військових організацій з тих самих причин: вони могли захистити гроші, надані їм на зберігання, і користувалися довірою хрестоносців. З занепадом даної організації, через різноманітність мінової одиниці та зловживання мінйял, громадські банки, які згодом отримали назву жиробанків, почали створюватися при міських управліннях, тобто довіра до даних банків почала забезпечуватися міською владою. А концентрація емісії банкнот в одному банку та створення Центрального банку на четвертому етапі привело до централізованого регулювання банківської діяльності в країнах світу в межах створених банківських систем.

Світова фінансово-економічна криза 2008 року показала, що регулювання всіх сфер банківської діяльності є одним з основних критеріїв забезпечення стійкості та надійності банківської системи.

Однак, в той же час, події, що передували кризі, виявили посилення впливу фінансового сектору на механізм функціонування економічної системи, що привело до формування двох точок зору з цього приводу:

- відповідно до концепції сучасного монетаризму, фінансовий сектор - детермінанта економічного розвитку, а відтак, збільшення масштабів фінансових ринків сприяє підвищенню ефективності економіки. Існуючі диспропорції у розвитку фінансового сектору порівняно з реальним - тимчасове явище, яке можна і потрібно уникати;

- відповідно до «гіпотези відриву» («decoupling hypothesis») фінансового сектору від реальної економіки, функціонування фінансового сектору в сучасних умовах характеризується певними протиріччями, що перетворюють його на відносно самостійну сферу та вказують на поглиблення розриву («the great divide») між фінансовим і реальним секторами економіки. [5].

І хоч, у останні, після кризові роки поступово зменшуються диспропорції між реальним та фінансовим секторами економіки, однак продовжується пошук нових фінансових інновацій, які могли б стимулювати розвиток фінансового сектору та відповідно всіх його учасників; серед таких фінансових інновацій можна виділити цифрові технології в фінансовій сфері («FinTech»). Напрями розвитку фінансових технологій представлені на рис. 1.

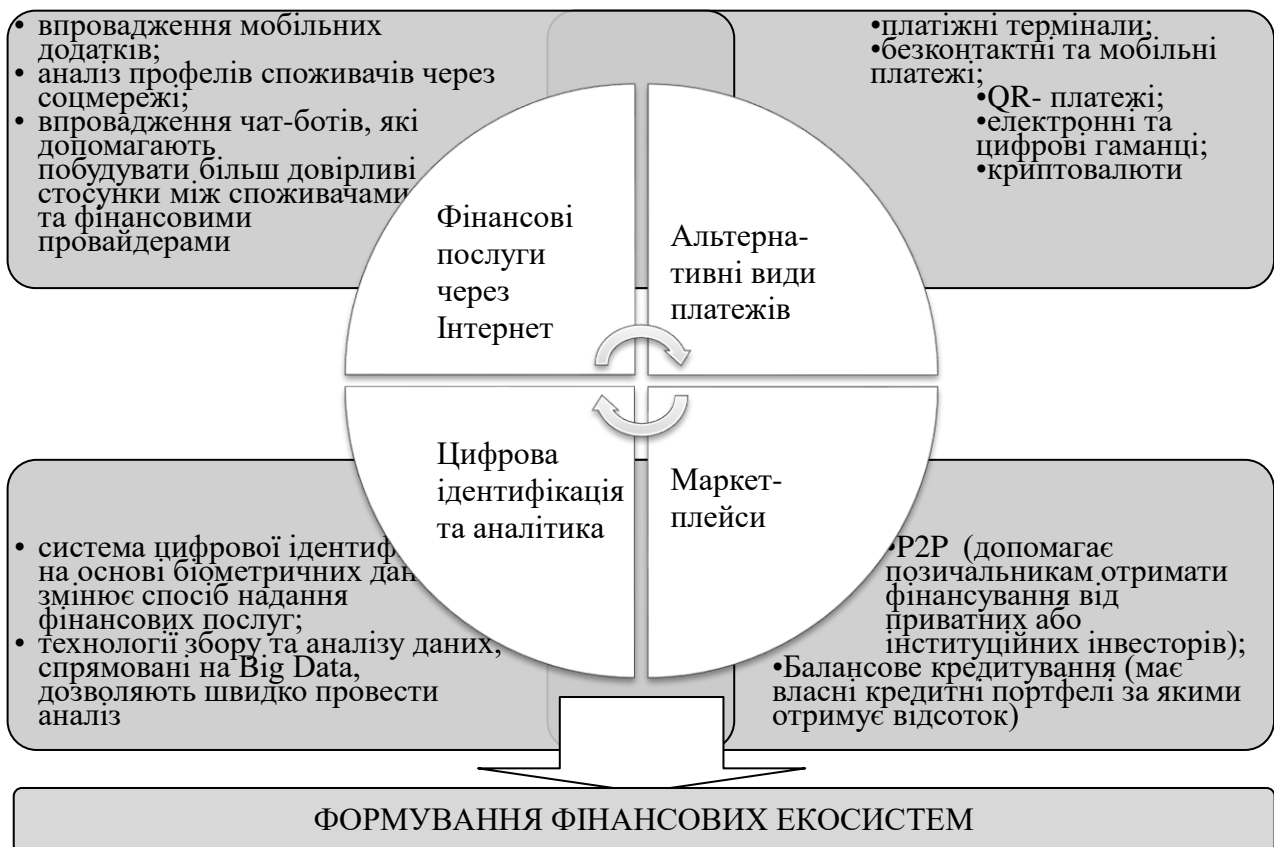

Рис. 1. Напрями розвитку фінансових технологій

Складено на основі: [6]

Так, використання цифрових технологій зберігання, обробки та передачі інформації в поєднанні з поширенням доступності Інтернету не тільки через ПК, а й за допомогою мобільних телефонів створили умови для створення та впровадження фінансових технологій, основні з яких охарактеризовані на рис. 2.

Більшість дослідників вважають, що такі технологічні компанії Amazon, Facebook, Google, Apple, Microsoft за рахунок впровадження інноваційних продуктів і послуг в фінансовій сфері стають конкурентами банків, особливо, в

сфері обслуговування фізичних осіб, пропонуючи нові стандарти якості, швидкості та зручності для споживачів.

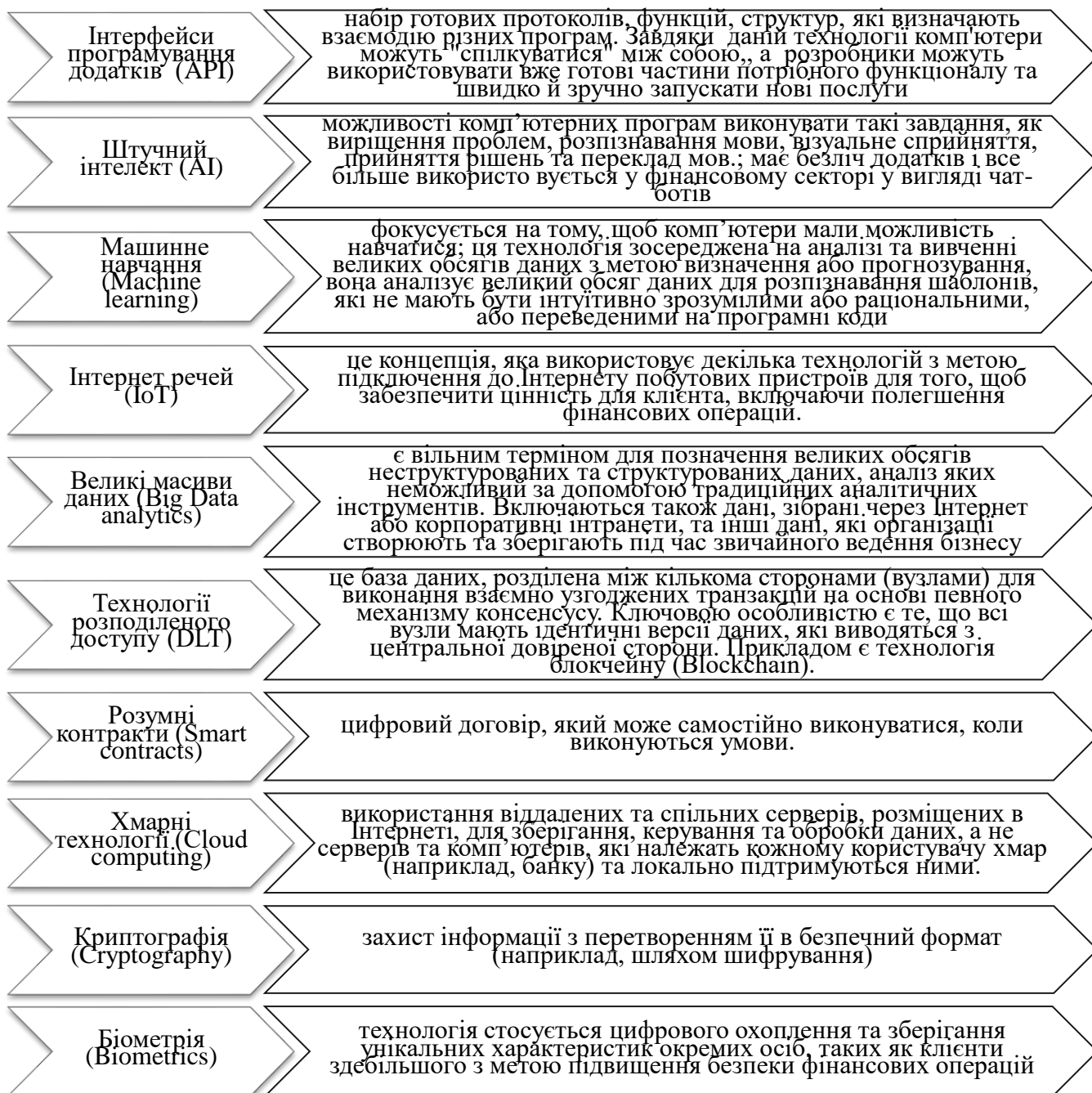

Рис. 2. Ключові технології «FinTech»

Складено автором за джерелом [7]

Однак, історичний досвід розвитку банківської діяльності показав, що через високу ризикованість банківської діяльності для її успішного впровадження вона має перебувати під постійним контролем з боку держави, у випадку, коли окремі банківські операції не були жорстко регламентовані, їх стрімкий розвиток призводив до значного погравлення економіки в короткостроковому

періоді, і, як наслідок, до криз не тільки в банківській системі, але й в системах більш високого порядку.

Підкреслимо, що більшість фінансових технологій базуються на принципах розвитку інформаційних технологій: можливість в автоматичному режимі збирати, систематизувати та обробляти інформацію, зокрема великі масиви даних, а також здатність легко поєднувати людей зі спільними інтересами через мережі, платформи, на яких сходяться ті, хто щось має, і ті, кому це потрібно.

Розвиток фінансових технологій веде до формування фінансових екосистем – це системи, що поєднують за допомогою використання цифрових технологій всіх учасників фінансового ринку. Однак, варто підкреслити, що фінансові екосистеми будуть розвиватися лише в тому випадку, коли в основі їх формування стоятиме банк. На нашу думку, тільки у разі впровадження фінансових технологій у банківську діяльність та їх відповідного регулювання, вони перейдуть в повноцінні банківські продукти і послуги із інновацій, що покликані нарощувати фіктивний капітал.

Кілька років тому банки почали практикувати створення фінансових супермаркетів, де для клієнта був представлений широкий спектр продуктів і послуг, не тільки банківських, а й пропозицій компаній-партнерів банку. Такий підхід виявився вигідним для всіх задіяних сторін: для клієнтів, для самих банків та їх партнерів. Фінансова екосистема – це ж набагато більше, ніж фінансовий супермаркет, вона об'єднує на одній ІТ-платформі безліч послуг різного характеру, при чому їх провайдерами є не тільки самі банки, а й сторонні організації, таким чином клієнт отримує в одному місці на одній платформі усі послуги, в яких у нього є потреба в поточний момент. Ключова тенденція розвитку екосистем – це активна боротьба за клієнта і частку наданих йому продуктів і сервісів. У центрі будь-якої екосистеми завжди знаходиться клієнт.

Однак, варто зазначити, фінансові технології не змінюють саму сутність банківської діяльності, а впливають на підходи та напрями організації діяльності банків, вдосконалюючи процес взаємодії банків з клієнтами за

основними напрямками його діяльності, а саме: залучення вкладів та розміщення коштів у кредитні та інвестиційні операції, відкриття і ведення банківських рахунків; ті ж фінансові технології, що не впливають на взаємодію банку з клієнтами, спрямовані на підтримку ринку банківських послуг, як це представлено на рис. 3. Зазначимо, що використання цифрових технологій у банківській діяльності дозволить банкам поліпшити якість і прибутковість не лише від надання банківських послуг, а й від підвищення ефективності супутніх процесів, таких як управління персоналом, аналітична діяльність, забезпечення безпеки інформації тощо.

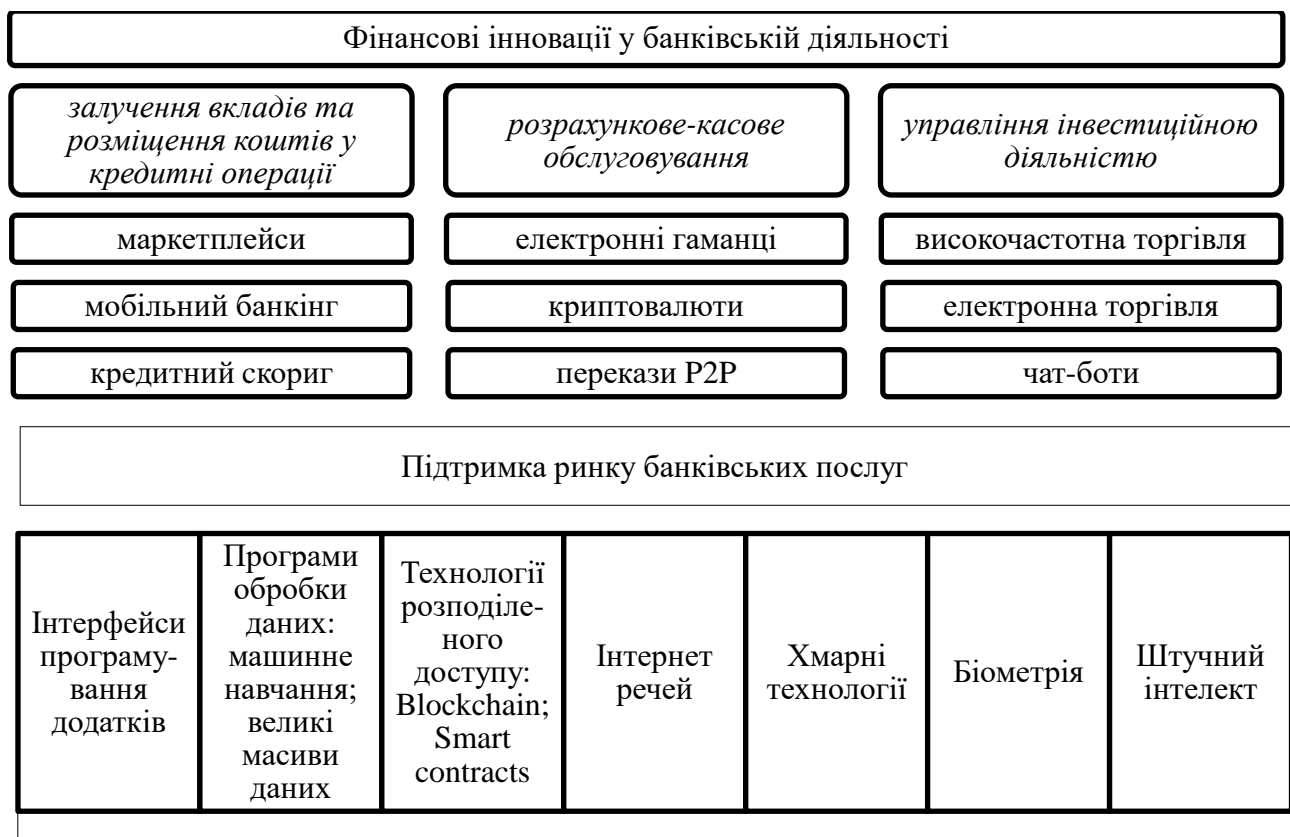

Рис. 3. «FinTech» у банківській діяльності

З рисунку видно, що безпосередньо у банківській діяльності задіяно не так багато фінансових технологій, а більшість з них можуть використовуватися лише для підтримки ринку банківських послуг, однак без банків більшість із зазначених технологій не може існувати, так як за банками зберігається головна перевага – вони є безпосередніми учасниками грошового обігу.

Висновки і пропозиції. Використання цифрових технологій в банківській діяльності сьогодні є об'єктивною необхідністю та має важливе значення, більш

того, більшість банків розробляють та впроваджують власні стратегії розвитку фінансових технологій, що забезпечуватиме фінансування високотехнологічних проєктів цифровізації, а також сприятиме досягненню високої результативності як фінансової, так і соціально-економічної діяльності на глобальному рівні. Тому необхідно забезпечити підтримку процесів функціонування та цифрової трансформації банківської системи в умовах становлення і розвитку цифрової економіки на законодавчому рівні.

Дослідження закордонних економістів щодо впровадження цифрових технологій у банківську діяльність показують, що основними тенденціями цифрового розвитку банківської діяльності буде інтелектуалізація банківської діяльності, підвищення якості та надійності пропонованих банківських продуктів і послуг, збільшення швидкості здійснення розрахункових операцій та їх безпеки тощо [8, 9]. Разом з тим, на нашу думку, розвиток цифрових технологій має підвищувати потенціал розвитку банку, дозволяти банкам швидко адаптуватися і знаходити своє місце у висококонкурентному середовищі цифрової економіки.

Враховуючи проведені дослідження історичного досвіду розвитку банківської діяльності, а також напрями розвитку фінансових технологій, на нашу думку, забезпечення цифрової трансформації фінансової взаємодії бізнесу, населення і державних органів без додаткових економічних ризиків можливо вирішити тільки у випадку, якщо банківська система стане основним рушієм цього процесу, так як перехід на цифрові технології надає банкам величезні можливості у всіх сферах їх діяльності при постійному регулюванні зі сторони центрального банку. А, отже, законодавче врегулювання питань щодо формування цифровий банкінгу як напрямку розвитку банківської діяльності, що сприяє трансформації роздрібних банківських послуг та здійснює впровадження передових технологій і інновацій в банківській сфері є першочерговою задачею для кожної країни.

Список використаних джерел

1. Кузнєцова Л. В., Шмуратко Я. А. Регулювання ринку похідних фінансових інструментів в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Харків, 2018. 248 с.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р., № 2121-Ш / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 10.01.18)
3. Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства. Київ, 2003. 103 с.
4. Жарковская Е. Арендс. И. Банковское дело: курс лекцій. Москва, 2002. 399 с.
5. **Науменкова С.В., Міщенко С.В. Ринок фінансових послуг:** Навч. посіб. Київ, 2010. 532 с.
6. ФІНТЕХ В УКРАЇНІ: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: http://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf (дата звернення 10.01.18)
7. Toronto Leadership Centre. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision. URL: <http://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech%20RegTech%20and%20SupTech%20-%20What%20They%20Mean%20for%20Financial%20Supervision.pdf> (дата звернення 10.01.18)
8. Monitoring the Digital Economy & Society 2016 – 2021. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/341889/725524/Monitoring+the+Digital+Economy+%26+Society+2016-2021/7df02d85-698a-4a87-a6b1-7994df7fbeb7> (дата звернення 10.01.18)
9. Baller S., Dutta S., Lanvin B. The Global Information Technology Report 2016. Innovating in the Digital Economy. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf (дата звернення 10.01.18)

Онищенко Ю.И.

Одесский национальный экономический университет

БАНКОВСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме

Исследованы этапы эволюции банковской деятельности; обосновано выделение пятого этапа, который начался с 2008 г. и характеризуется разработкой и внедрением систем по банковскому надзору и внедрением цифровых технологий в банковской деятельности. Определены направления развития финансовых технологий и охарактеризованы основные из них. Сделаны выводы относительно направлений развития банковской деятельности в условиях развития цифровых технологий.

Ключевые слова: банк, банковская деятельность, цифровые технологии, финансовые технологии, финансовая экосистема

Onyshchenko Y.

Odesa National Economic University

BANKING ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL TECHNOLOGY DEVELOPMENT

Summary

The stages of the banking activity evolution are investigated; the fifth stage, which began in 2008, has been substantiated and characterized by the development and implementation of banking supervision systems and the introduction of digital technologies into banking activity. The directions of financial technology development are determined and the main of them are described. Conclusions regarding the directions of banking activity development in the conditions of digital technology development are made.

Key words: bank, banking, digital technologies, financial technologies, financial ecosystem